

Mga Radikal na Posibilidad ng Pagsasalin

CARLOS M. PIOCOS III

carlos.piocos@dlsu.edu.ph

Pamantasang De La Salle, Maynila

Sa maraming pagkakataon, naikakahon ang usapin ng pagsasalin bilang usapin lamang ng pagsasalin ng isang akda mula sa orihinal na wika patungo sa bago nitong wika. Kaya naman madalas ding nakukulong ang tunguhin ng pagsasalin sa direksiyon nito sa lingguwistika. Ngunit mahalaga ring makita na bahagi ang pagsasalin sa maraming intelektuwal na gawain ng mga manunulat at iskolar. Labas sa madalas at tradisyonal na gawaing pagsasalin ng mga akda mula orihinal na wika patungong bagong wika, may pagsasalin ding nagaganap sa pananaliksik sa mga akdang naisusulat sa wikang marhinalisado sa ating bansa o di kaya nama'y komparatibong pag-aanalisa ng mga akda sa iba't ibang wika. May mas malalim na proseso rin ng pagsasalin sa mga interdisiplinaryong pananaliksik gaya ng pagsasalin at muling interpretasyon na nakapaloob sa pag-aaral sa kasaysayan at pangkulturang pamana ng isang limot nang lokal na industriya, at lalo't higit sa pagsasalin ng mga teknikal na eksperimentasyon at datos ng mga pag-aaral sa agham patungo sa wikang mas makakaabot sa mas malawak na mambabasa.

Radikal ring proseso lalo't kung sa wikang Filipino ang wika ng mga pag-aaral na ito sapagka't mas lalong napagtitibay ang tunguhin ng intelektuwalisasyon ng ating pambansang wika. Kung gayon, mahalagang maunawaan natin ang mga akda sa bagong isyu na ito ng *Daluyan: Journal ng Wikang Filipino* na mga politikal na interbensiyon ng pagsasalin sa marami nitong pagpapakahulugan at tunguhin. Mas radikal din dahil wikang Filipino ang lunduyan ng mga probokasyon na ito sa maraming posibilidad ng pag-aaral na binubuksan ng iba't ibang proseso ng pagsasalin sa iskolarsyip at intelektuwalisasyon ng pambansang wika.

Sa isyung ito, may dalawang artikulong kagyat na dinadalumat ang gawaing pagsasalin

sa akdang pampanitikan at pilosopiya. Sa akda nina Leslie Anne L. Liwanag, Maria Vanessa E. Gabunada, at Deborrah Sadile Anastacio na **“Isang Paglalapat at Pagninilay sa *Functional Theory of Language* ni Newmark sa Pagsasalin ng akdang ‘Poor Man’s Love’”**, ginamit ng mga may-akda ang danas sa pagsasalin ng maikling kuwento ni Simeon Dumdum Jr. mula Ingles patungong Filipino upang talakayin ang bisa at mga pagsubok sa modelo at teorya ng pagsasalin ni Newmark. Sa **“Ang Metodikong Duda at ang Duwalismong Cartesiano: Salin sa Unang Dalawang Bahagi ng *Meditations ni René Descartes*”** ni Emmanuel de Leon, ginamit ng may-akda bilang gabay ang kanyang malalim na pagkakaunawa sa pilosopiya ng Enlightenment, partikular sa

mga akda ni Descartes, hindi lamang upang maisalin ang kanonikal na akda ng pilosopiya at pangunahing sanggunian din ng mga mag-aaral ng disiplinang ito sa Pilipinas, kundi para mas maipaliwanag din at mapaglalam ang Cartesianong diwa gamit ang estratehikal na pagpili ng akmang salita at paliwanag ng mga pagpiling ito sa kanyang mga talababa.

Bagama't hindi kumbensiyonal na pag-aaral sa pagsasalin, maaaring mahinuha rin ang halaga ng gawaing pagsasalin sa mga akda ni Rose Capulla at Kevin Armingol. Sa **“Ang Lunan ng Hubad: Pagsasakasaysayan sa Politika ng Pagsasalin sa Panitikang Cebuano,”** binabaybay ni Capulla ang historikal na konteksto ng mga gawaing pagsasalin ng panitikang Cebuano upang mailantad kung paano naipagdurugtong ng dinamiko at masiglang gawaing pagsasalin sa rehiyon hindi lamang ang pagtataguyod ng alternatibong pampanitikang kanon sa wikang Filipino upang mas mapag-yaman ang panitikan ng Pilipinas kundi ang pagdurugtong din ng gawaing pagsasalin sa kasaysayan, wika, kultura, at politika ng ating bayan. Sa akda naman ni Armingol na, **“Makabayang Intelektuwal-Manunulat ng Pamahalaang Komonwelt: Ang Kaso nina Amado V. Hernandez at Salvador P. Lopez,”** komparatibong pag-aaral pampanitikan naman ang isinagawa ng may-akda sa pagbabangga ng ideya ng dalawang makabayang manunulat sa Panahon ng Komonwelt gamit ang magkaibang wika. Mula sa pagbabangga at sintesis nito, na isa ring gawaing pagsasalin, tinalakay ni Armingol kung paano umuusbong ang kaisipang pambansa at kamalayang makabayan mula sa mga akda sa Tagalog at Ingles.

Ang huling dalawang pananaliksik naman sa isyung ito ay nagpapatunay na mahalagang proseso ang pagsasalin upang maisakatuparan ang layuning interdisiplinaryo sa intelektuwalisasyon ng wikang Filipino. Sa **“Ang Panimulang Rehistro ng Wika sa Industriyang Pag-aalahas ng Barangay Calvariosa Lungsod ng Meycauayan, Bulacan,”** ni Vladimir Villejo, makikita ang halaga ng pagsasalin sa mga pag-aaral sa interseksiyon ng ekonomiya, kasaysayan, at lingguwistika. Gamit ang panayam sa mga mag-aalahas at artsibong pagdalumat sa industriya ng pag-aalahas sa isang bayan sa Bulacan, dinalumat ng pag-aaral ang mga salitang nakaugat sa nasabing industriya upang mapakita ang koneksiyon ng paggawa at kultura sa pang-araw-araw na buhay ng bayan at lalawigan. Sa artikulong **“Pag-aangkop ng mga Modelong Adsorption Pang-isotermal ni Langmuir (1916) at Freundlich (1906) sa R gamit ang PUPAIM”** nila Chester C. Deocar, Carl Luis P. Flestado, Mark Lester C. Galicia, Jan Bernel P. Padolina, at Dione Guzman, mahalagang batayan ang pagsasalin sa pagpapakilala ng PUPAIM na binuo ng mga siyentistang Pilipino. Sa kanilang paggamit ng wikang Filipino sa kanilang pag-aaral, pinalalawak din ang kakayahang makapagpahayag ng mahahalagang kaalaman mula estadistika at kimika sa mga mambabasang Filipino.

Nawa'y makapagbukas ang mga bagong pananaliksik na ito sa bagong isyu ng *Daluyan* ng bagong mga direksiyon at posibilidad ng pagsasalin sa patuloy na intelektuwalisasyon ng wikang Filipino. ♦